

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2005-09-30

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bengt-Åke Nilsson, regeringsrådet Stefan Ersson och justitierådet Lars Dahllöf.

Leveranssäkra elnät

Enligt en lagrådsremiss den 8 september 2005 (Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Anders Lillienau.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Det remitterade förslaget syftar till att öka leveranssäkerheten i elöverföringen. Detta skall uppnås dels genom ett lagstadgat funktionskrav, som innebär att oplanerade avbrott i elöverföringen i princip inte får överstiga 24 timmar, dels genom en i lag reglerad rätt för alla elanvändare som drabbats av ett oplanerat elavbrott längre än tolv timmar att av den som har koncession för elnätet få en avbrottsersättning. Denna ersättning bestäms schablonmässigt, med utgångspunkt i avbrottets varaktighet och elanvändarens årliga nätavgift.

Lagrådet behandlar inledningsvis några allmänna frågor rörande tillämpningen av det föreslagna systemet för avbrottsersättning åt el-

användarna. Som framhålls i förslaget innebär detta ett nytt sätt att legalt reglera ersättningsfrågor mellan avtalsparter. Förhållandet till skadestånd enligt 10 eller 11 kap. ellagen eller enligt allmänna skadeståndsregler är bestämt så att den avbrottsersättning som en el-användare har fått skall avräknas från ett eventuellt skadestånd.

Enligt förslaget skall nätkoncessionshavaren i vissa fall vara fri från skyldighet att betala avbrottsersättning. Så är fallet när avbrottet beror på elanvändarens försummelse eller när avbrottet sker av elsäkerhetsskäl eller för att upprätthålla en god drifts- och leveranssäkerhet. Detsamma gäller då avbrottet är att hänföra till ett fel i stamnätet även om, som det sägs i remissen (s. 38), olägenheten för den som drabbas av ett elavbrott är densamma, oavsett i vilken nätdel som felet uppstått. Elanvändaren har inte heller rätt till avbrottsersättning när avbrottet beror av en sådan oförutsedd händelse att avbrottet inte omfattas av nätkoncessionshavarens s.k. kontrollansvar. Vidare får avbrottsersättningen jämkas efter vad som är skäligt om skyldigheten att betala ersättning skulle vara oskäligt betungande med hänsyn till den ersättningsskyldiges ekonomiska förhållanden eller andra särskilda omständigheter, en jämkningsgrund som delvis överensstämmer med den i 11 kap. 11 § andra stycket ellagen.

En central fråga när det gäller ersättningssystemets funktion är enligt Lagrådets mening om nätkoncessionshavaren i ett första skede på egen hand skall göra bedömningen om det föreligger grund för hel befrielse eller jämkning i fråga om ersättningen. Eller, med andra ord, kan han ensidigt bestämma, på angiven grund, att inte betala ut ersättning eller att jämka den ersättning som skall betalas ut inom i lagen angiven tid? Denna och andra frågor om hur ersättningssystemet är tänkt att praktiskt fungera i fall då det kan vara fråga om befrielse från skyldighet att betala avbrottsersättning eller att jämka sådan ersättning har, enligt Lagrådets mening, inte med tillräcklig tydlighet

klargjorts i det remitterade förslaget. Dessa frågor, som också har principiella aspekter, måste alltså ytterligare belysas och klargöras.

Avsikten är att bestämmelserna i 10 kap. 10 § om grunder för befrielse från skyldighet att betala avbrottsersättning skall gälla både det lokala nätet och överliggande nät (s. 31 och 52), även om, som också framgår av nämnda paragraf, det alltid är den lokale nätkoncessionshavaren som är skyldig att betala ersättningen till elanvändaren. Att avsikten är den angivna skulle, enligt Lagrådets mening, komma till tydligare uttryck om bestämmelserna om rätt till ersättning och begränsningar i den rätten samlades i en paragraf medan bestämmelserna om vem som är skyldig att betala ersättningen fördes till en särskild paragraf.

Enligt 10 kap. 13 § kan avbrottsersättningen jämkas efter vad som är skäligt, om det skulle vara oskäligt betungande att betala full ersättning med hänsyn till den ersättningskyldiges ekonomiska förhållanden eller andra särskilda omständigheter. Dessa bestämmelser gäller endast den lokale nätkoncessionshavaren. Någon jämkning skall alltså inte kunna ske om koncessionshavaren i ett överliggande nät, där felet inträffat, skulle vara i en sådan ekonomisk situation som enligt den nämnda bestämmelsen utgör grund för jämkning. I ett sådant läge kan det finnas risk för att den lokale nätkoncessionshavaren inte regressvis kan få ut den fulla avbrottsersättning som han varit skyldig att betala till elanvändarna, och detta trots att felet inträffat i en annan koncessionshavares nät. Det har inte närmare motiverats varför den ekonomiska risken i en sådan situation läggs på den lokale nätkoncessionshavaren. Mera konsekvent synes det vara att låta bestämmelserna om befrielse från eller jämkning av avbrottsersättning gälla oavsett på vilken nivå i näten som avbrottet inträffat. Det kan visserligen vara svårt för den i första hand ersättningskyldige, den lokale nätkoncessionshavaren, att utreda sådana omständigheter.

digheter som kan påverka ersättningens storlek när det är fråga om ett fel i överliggande nät. Å andra sidan torde man, med tanke på den inverkan utredningen kan ha i fråga om regressanspråkens omfattning, kunna räkna med medverkan från den överliggande nätkoncessionshavaren.

Jämkning av avbrottsersättning kan som nämnts ske av hänsyn till den ersättningsskyldiges ekonomiska förhållanden eller andra särskilda omständigheter. Eftersom det här är fråga om ett ersättningsystem som utgår från schablonmässiga beräkningar och innefattar masshantering är det angeläget att jämningsgrunderna såvitt möjligt är klart angivna. Mot denna bakgrund bör i synnerhet jämningsgrunden "andra särskilda omständigheter" ytterligare belysas i kommentaren.

Förslaget till lag om ändring i ellagen

3 kap. 1 a §

Enligt 3 kap. 1 a § får en juridisk person som bedriver nätverksamhet inte också producera eller handla med el. Bakom bestämmelsen ligger att nätverksamhet bedrivs närmast som monopol, under det att produktion av och handel med el sker i konkurrens mellan olika företag. I paragrafens andra stycke finns två undantag från denna huvudregel. De innebär att produktion av el får bedrivas tillsammans med nätverksamhet av samma juridiska person, om produktionen uteslutande är avsedd för att täcka nätförluster eller produktionen sker i *mobila* reservkraftaggregat, som är avsedda för tillfälligt bruk vid el-avbrott.

I remissen föreslås att möjligheten för ett nätföretag att producera el vid ett elavbrott utvidgas till att avse också produktion i fasta reservkraftaggregat.

Enligt Lagrådets mening kan det vara förenat med svårigheter att klart definiera vad som skiljer ett reservkraftaggregat, om det inte är mobilt, från ett annat kraftaggregat, t.ex. att ange vad som skiljer dem åt i tekniskt hänseende. För att undvika sådana gränsdragningsproblem kan övervägas om rätten för ett nätföretag att producera el vid ett elavbrott i stället för att vara beroende av typen av aggregat skulle kunna knytas till att produktionen får ske tillfälligt i syfte att ersätta utebliven el vid ett elavbrott, dvs. oavsett om produktionen sker i ett reservkraftaggregat eller ej.

Lagrådet föreslår mot bakgrund av det anförda att 3 kap. 1 a § andra stycket ges följande lydelse:

Utan hinder av första stycket får produktion av el bedrivas tillsammans med nätverksamhet av samma juridiska person, om produktionen

1. uteslutande är avsedd för att täcka nätförluster, eller
2. sker tillfälligt i syfte att ersätta utebliven el vid elavbrott.

3 kap. 9 §

I 3 kap. 9 § fjärde stycket finns ett bemyndigande för regeringen eller om regeringen så bestämmer nätmyndigheten, att meddela närmare föreskrifter om god kvalitet på överföringen av el.

I förslaget görs det tillägget att bemyndigandet också får avse föreskrifter om de tekniska krav på ett elnät som behövs för att garantera en leveranssäker överföring av el.

Enligt Lagrådets bedömning torde meddelande av föreskrifter om tekniska krav på ett elnät för leveranssäker elöverföring rymmas inom det nu gällande bemyndigandet att meddela närmare föreskrifter om god kvalitet på överföringen av el. Ett klargörande om att det förhåller på detta sätt är dock inte opåkallat. Lagrådet föreslår därför att 3 kap. 9 § fjärde stycket ges följande lydelse:

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vilka krav som skall vara uppfyllda för att överföringen av el skall vara av god kvalitet.

10 kap. 11 §

Enligt vad som föreslås i 10 kap. 11 § i remissen skall en period med avbruten överföring av el (avbrottsperiod) anses avslutad när överföringen åter har fungerat sammanhängande i minst två timmar.

Av författningskommentaren (s. 52) framgår att de två timmar då överföringen åter har fungerat inte skall räknas in i avbrottsperioden. Det motsatta gäller om elen efter ett avbrott åter har fungerat kortare tid än två timmar. Enligt Lagrådets mening bör detta förhållande komma till direkt uttryck i lagtexten. Lagrådet föreslår därför att 10 kap. 11 § ges följande lydelse:

En period med avbruten överföring av el (avbrottsperiod) skall anses avslutad vid den tidpunkt när avbrottet har upphört, om överföringen därefter har fungerat oavbrutet under de närmast följande två timmarna.

Det framgår däremot inte av författningskommentaren hur man skall se på den situationen att ett inledande elavbrott på t.ex. tio timmar följs av eltillförsel under exempelvis en timma, varpå följer ett avbrott i elöverföringen på t.ex. åtta timmar.

Det beskrivna fallet väcker enligt Lagrådet åtminstone två frågor.

En fråga är om det med hänsyn till ordalydelsen i 10 kap. 10 § går att dra den slutsatsen att även flera kortare elavbrott, med perioder av fungerande elöverföring kortare än två timmar däremellan, kan ligga till grund för avbrottsersättning, under förutsättning att avbrotten tillsammans uppgår till minst tolv timmar. Av 10 kap. 11 § kan man möjligen utläsa att avbrottsersättning skall kunna bli aktuell i ett sådant fall, eftersom ellöverföringen, efter det inledande avbrottet, har fungerat i mindre än två timmar, varpå har följt ett nytt avbrott, som innebär att elanvändaren i det beskrivna fallet varit utan el i sammanlagt 18 timmar.

En annan fråga är om den mellanliggande timmen med fungerande elöverföring skall räknas med som ersättningsgrundande.

Enligt Lagrådet bör situationer liknande den beskrivna övervägas under det fortsatta beredningsarbetet och vägledande exempel redovisas i författningskommentaren och erforderliga kompletteringar göras i lagtexten.

10 kap. 12 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur avbrottsersättningen skall beräknas. Enligt den föreslagna lydelsen skall ersättning för en avbrottsperiod om minst tolv timmar och högst tjugofyra timmar betalas med 12,5 procent av elanvändarens *normala* årliga nätkostnad, dock lägst 2 procent av prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, avrundat till närmast högre hundratal kronor. Om avbrottsperioden är längre än tjugofyra timmar skall för varje därefter påbörjad tjugofyrtimmarsperiod ytterligare ersättning betalas med 25 procent av elanvändarens *normala* årliga nätkostnad, dock lägst 2 procent av prisbasbeloppet avrundat till närmast högre hundratal

kronor. Ersättningen för en avbrottsperiod skall uppgå till högst 300 procent av elanvändarens *normala* årliga nätkostnad.

Den föreslagna ordningen, enligt vilken avbrottsersättningen skall betalas utan oskäligt dröjsmål (jfr 14 §), synes förutsätta att den ersättningsskyldige kan beräkna ersättningen på ett enkelt sätt och utan att i det enskilda fallet behöva göra någon närmare utredning. Den föreslagna metoden för beräkning av ersättning motsvarar knappast ett sådant krav på enkelhet. Lagrådet förordar därför att det i den fortsatta beredningen övervägs om ersättningen, i stället för att beräknas på elanvändarens *normala* årliga nätkostnad, kan beräknas på elanvändarens *beräknade* årliga nätkostnad, dvs. den beräknade årliga kostnad som ligger till grund för nätanvändarens preliminära nätavgift när avbrottet inträffar.

10 kap. 14 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om när avbrottsersättningen skall betalas. Vad gäller elanvändarens rätt till ränta vid försenad betalning sägs i kommentaren endast att bestämmelsen kommer att styra hur dröjsmålsräntan skall beräknas. Avsikten torde vara att räntelagens (1975:635) bestämmelser skall tillämpas. Huruvida 3 eller 4 § nämnda lag är tillämplig, dvs. om förfallodagen skall anses bestämd i förväg eller inte, torde, som förslaget nu är utformat, vara en fråga som det ytterst ankommer på rättstillämpningen att besvara. Det hade naturligtvis varit önskvärt att redan nu närmare klargöra vad som skall gälla i fråga om elanvändarens rätt till ränta på avbrottsersättning.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

I lagrådsremissen föreslås att bestämmelserna om det s.k. funktionskravet – som innebär att ett nätföretag skall se till att avbrott i överföringen av el till en elanvändare i princip aldrig överstiger tjugofyra timmar – skall träda ikraft den 1 januari 2011. Samtidigt föreslås att bestämmelserna om skyldighet för ett nätföretag att betala s.k. avbrottsersättning till elanvändarna efter tolv timmars elavbrott skall träda ikraft den 1 januari 2006. Även bestämmelserna om avbrottsersättning avses ha i huvudsak preventiv funktion, dvs. att de skall främja en höjning av kvaliteten i näten och därigenom öka leveranssäkerheten.

I likhet med vad som sägs i lagrådsremissen (s. 24 och 47) och som även har framhållits av flera remissinstanser gör Lagrådet den bedömningen att det nya funktionskravet att ett elavbrott i princip inte får överstiga tjugofyra timmar i många fall kommer att medföra ökade investeringsbehov hos nätföretagen och att de därför behöver tid för att genomföra nödvändiga investeringar i sina anläggningar och för att anpassa sin organisation för drift, underhåll och reparation. Ett sådant utrymme behövs naturligtvis i än högre grad om nätföretagen skall få en rimlig möjlighet att anpassa anläggningar och organisation för att motverka elavbrott, som uppgår till tolv timmar. Tiden mellan ett riksdagsbeslut under senhösten år 2005 och det avsedda ikraftträdandet vid årsskiftet 2005/2006 framstår som alltför knapp för att det beskrivna syftet med lagstiftningen att skapa starka drivkrafter för leveranssäkra elnät skall kunna uppnås åtminstone på kortare sikt. Till detta kommer att det kan ifrågasättas om den föreslagna ikraftträdandetidpunkten i praktiken ens ger utrymme för företagen att överväga eventuella försäkringslösningar och vid behov vidta åtgärder i detta avseende.

När det gäller frågan om övergångsbestämmelser kan Lagrådet konstatera att den situationen att ett elavbrott inträffar före ikraftträdandet och sedan fortsätter därefter inte behandlas i lagrådsremissen.

Vad som ska gälla i den beskrivna situationen bör klargöras och kan lösas genom en övergångsbestämmelse av exempelvis följande lydelse:

Bestämmelserna i 10 kap. om avbrottsersättning gäller inte för den period av ett elavbrott som har inträffat före denna lags ikraftträdande. Däremot skall bestämmelserna tillämpas på ett sådant elavbrott för den period av avbrottet som ligger efter ikraftträdandet, om avbrottet härefter varat i minst tolv timmar.